21
(3684)
23. 10. 2026
Cena 0,50 €

НОВЕ ЖИТТЯ

DVOJTÝŽDENNÍK RUSÍNOV-UKRAJINCOV SR • ДВОТИЖНЕВИК РУСИНІВ-УКРАЇНЦІВ СР

Європейський Союз
про критичну допомогу Україні

В Брюсселі 15 і 16 жовтня пройшов дводенний саміт Європейської ради, присвячений довгостроковій стратегії підтримки України. За участі Президента Володимира Зеленського лідери ЄС затвердили план захисту української інфраструктури на зиму, прискорили євроінтеграцію, але відклали вирішення складних фінансових питань на кінець року.

Головним практичним пріоритетом саміту став захист енергетичної системи України від російських атак. ЄС ухвалив рішення збільшити постачання електроенергії та активізувати Фонд енергетичної підтримки.

У політичній площині Брюсель підтвердив, що жодні санкції проти РФ не будуть послаблені. Натомість затверджено нові механізми для боротьби з обходом обмежень та блокування тіньового танкерного флоту Кремля.

Україна продемонструвала значний прогрес на шляху до членства в ЄС. Напередодні зустрічі офіційно стартували переговори щодо двох нових напрямків – кластера №2 («Внутрішній ринок») та кластера №3 («Конкурентоспроможність»). Наразі Київ відкрив уже 4 з 6 переговорних кластерів.

Виділено новий транш у розмірі €2,86 мільярда в межах програми *Ukraine Support Loan* на закупівлю ППО та дронів.

Лідери констатували, що фінансування України на весь 2026 рік повністю забезпечене за рахунок чинного пакету на €90 мільярдів.

Проте питання виділення коштів на 2027 рік спровокувало гострі дебати. Через розбіжності країн-членів щодо залучення спільних європейських позик та використання заморожених активів РФ, фінальних рішень ухвалити не вдалося. Розв'язання цієї проблеми перенесли на листопад та грудень.

Європейська рада наголосила, що тривалий мир можливий лише за умов жорстких безпекових гарантій. Саміт вкотре підтвердив підтримку створення Спеціального трибуналу для керівництва РФ та висунув вимогу негайно повернути депортованих українських дітей. -р-

Відбувся концерт пам'яті Левка Довговича

У Кошицях відбувся 11-й урочистий концерт «Шануємо наші традиції та визначних особистостей», який цього року став особливим. Вечір був присвячений світлій пам'яті українського хормейстера, громадського діяча та багаторічного керівника Українського народного хору «Карпати» Левка Довговича, який відійшов у вічність 5 грудня 2025 року.

Ця подія, що зібрала у залі *Divadlo Grand* (Jumbo centrum) численних шанувальників українського мистецтва, офіційно відкрила 42-й концертний сезон хору «Карпати». Це перший сезон, який колектив розпочав без свого незмінного засновника. Понад чотири десятиліття Л. Довгович, якого за незламність духу та роки радянських таборів називали «диригентом з ГУЛАГу», плекав цей хор як головний осередок української ідентичності на сході Словаччини.

Сьогодні його справу продовжує син – новий художній керівник та головний диригент Святослав Довгович, а також хормейстерка Світлана Мартинюк. Концерт довів: закладений Левком Довговичем творчий фундамент є міцним, а українська пісня в Кошицях продовжує звучати на найвищому рівні.

Програма вечора була насиченою та багатогранною. Окрім спогадів про Левка Довговича, концертна програма традиційно актуалізувала ювілеї геніїв української культури: композитора Дмитра Бортнянського, мислителя Івана Франка, поетеси Лесі Українки та письменника і композитора Сидора Воробкевича.

Хор «Карпати» виступив у супроводі відомого молодіжного струнного оркестру *Musica Juvenalis*. Багаторічна співпраця цих двох колективів уже давно переросла у міцний міст культурного діалогу. Глибоке звучання духовної музики, колоритні обробки народних пісень та потужні патріотичні твори викликали у слухачів глибокі емоційні почуття.

Організатором програми виступило Громадське об'єднання «Karpaty Košice». До підготовки також долучилися Союз скаутів «ПЛАСТ» українсько-русинської національності в Словаччині та Регіональна рада Союзу русинів-українців Словацької Республіки (СРУСР) в Кошицях. Проєкт вдалося реалізувати завдяки фінансовій підтримці Фонду підтримки культури національних меншин (*KULTMINOR*).

Концерт на пошанування диригента став не просто вечором пам'яті, а й того, що справа його життя і далі продовжує жити. Його ідеї, його любов до рідного слова та музики закарбувалися в серцях нащадків і продовжують жити серед русинів-українців Словаччини. -мі-

У Меджилабірцях побудують завод

У промисловій зоні міста Меджилабірці на вулиці Мировій офіційно розпочалося будівництво нового виробничого заводу американської корпорації Penetron. Для регіону Верхнього Земплина це історична подія, адже відомий американський виробник будівельної хімії обрав саме це місто для створення свого першого європейського виробничого та дистриб'юторського вузла.

Новий завод у Меджилабірцях повністю змінить правила гри на ринку – він буде забезпечувати продукцією для всього європейського континенту.

Проєкт реалізує дочірнє підприємство PENETRON SLOVAKIA s. r. o., очолюване менеджером та експертом у галузі будівництва Павлом Сотаком. Керівництво компанії зазначає, що регіон Східної Словаччини має величезний потенціал, який досі залишався недооціненим інвесторами. Місто надало інвестору земельну ділянку площею понад 26 000 м², де в першій черзі виросте сучасний виробничий цех площею 2 600 м².

Близькість до польського кордону та можливість використання існуючої залізничної мережі забезпечать ефективну логістику по всій Європі.

Локація має вигідне географічне розташування з огляду на майбутній попит на якісні будівельні матеріали в Центральній та Східній Європі, включаючи потенційну участь у масштабній післявоєнній відбудові інфраструктури сусідньої України.

Будівельні роботи на об'єкті розпочнуться вже найближчими днями, а завершення будівництва та запуск виробництва заплановані на осінь 2027 року. Для місцевих жителів це означає появу нових робочих можливостей. Очікується, що на підприємстві буде створено від 50 до 120 нових робочих місць. -р-

52 огляд народних пісень

«МАКОВИЦЬКА СТРУНА»

❖ ❖ ❖

Субота, 7. 11. 2026, 15.00 год. і 19.00 год
Спортивний зал «Мир», БАРДІЇВ

❖ ❖ ❖

Неділя, 8. 11. 2026, 15.00 год
Спортивна зала Готельної академії, ПРЯШІВ

Україніка в словацькій пресі

У Словаччині офіційно проживає понад 146 тисяч українців із статусом тимчасового захисту (dočasné útočisko). З цієї кількості 60 тисяч українців проживає в Пряшівському і Кошицькому краях.

У жовтні 2026 року в словацькій пресі та провідних медіа тема України («україніка») та життя українців у Словаччині висвітлюється через ряд важливих економічних, міграційних та воєнно-політичних тем.

Словацькі економічні видання (зокрема, *oPeniazoch.sk* та *Startitup*) опублікували дані Національного банку Словаччини (NBS). Зазначається, що українські біженці (odidenci) все активніше змінюють ринок праці країни. Якщо раніше вони здебільшого виконували мануальну роботу, то зараз спостерігається тенденція переходу на більш кваліфіковані посади. Більше того, чимало українців у Словаччині працюють у середньому більш ніж на одну ставку.

Портал *Aktuality.sk* опублікував резонансне інтерв'ю зі словацьким гуманітарним працівником і колишнім фоторепортером Антоном «Тоні» Фрічем. Він повернувся з прифронтової зони і розкритикував «утому від війни», яка відчувається у словацькому суспільстві, нагадавши, що власна оборона Словаччини обійдеться в сотні разів дорожче, якщо Україна не встоїть.

Щоденна газета *SME* у своєму подкасті *«Dobré ráno»* присвятила випуск російським атакам на українську енергетичну та портову інфраструктуру (зокрема, обстрілам цивільних суден в економічній зоні Болгарії) під промовистою назвою «Росіяни хочуть, щоб українці голодували та замерзли».

Видання *Pravda* детально описало, як український бізнес (на прикладі АЗС) адаптується до постійних повітряних ударів. Вони не чекають на ймовірне дипломатичне перемир'я та самостійно облаштовують бетонні укриття, захисні габіони з піском та встановлюють потужні генератори.

У жовтні (13.10.2026 р.) видання *Denník Postoj* опублікувало детальне інтерв'ю з відомим істориком та україністом Давидом Свободою під промовистим заголовком «Ми воюємо з мертвими бандерівцями, щоб не довелося воювати з живими росіянами».

У цьому матеріалі детально розбираються міфи та реальність довкола культу Бандери. Історик пояснює словацькому читачеві, чому для сучасних українців Бандера є передусім символом безкомпромісної боротьби проти Москви за незалежність, а не уособленням ідеології ОУН 1930-40-х років. Зазначається, що на відміну від проросійських наративів, в Україні немає тотального державного насадження культу, а радше складна суспільна дискусія. Для сучасних українців постать Степана Бандери є передусім символом безкомпромісного опору російській агресії та боротьби за незалежність, аніж уособленням радикального націоналізму 1930–40-х років. Сьогодні, коли Україна веде екзистенційну війну проти Кремля, історична ідеологія ОУН відійшла на другий план, а саме ім'я перетворилося на синонім національного спротиву. -мі-

Заповіт Духновича і сумна реальність наших днів

IX з'їзд Союзу русинів-українців Словацької Республіки, який відбувся 12 вересня 2026 року, наочно засвідчив сумну реальність: русини-українці по суті остаточно втратили своє національне шкільництво, внаслідок чого процес асиміляції нашого населення швидко прискорився.

Протягом свого складного історичного розвитку наше населення зазнавало жорстокого національного та соціального гніту. Проти цього несправедливого становища активно виступали чільні народні представники – насамперед будителі, одним із найяскравіших серед яких був Олександр Духнович.

Олександр Духнович (24. 04. 1803, Тополя – 30. 03. 1865, Пряшів) – видатний письменник, педагог, історик та філософ. Із широкого спектра його спадщини особливої уваги в цьому зв'язку привертають твори, присвячені дітям і молоді, а також педагогічна діяльність будителя. Життєвий шлях мислителя був непростим: коли Олександру виповнилося 13 років, помер його батько. Саме через цю втрату та за наполяганням матері він згодом обрав шлях священника. Духнович закінчив гімназію та здобув богословську освіту в Кошицях та Ужгороді. Як молодий ієрей він став архіварієусом Пряшівської єпархії, проте через непорозуміння з керівництвом був змушений повернутися до Ужгорода, де активно зайнявся педагогічною практикою.

У революційні роки 1848–1849 він очолив національне відродження Закарпаття та Пряшівщини (середина XIX століття). Будучи греко-католицьким священником, Олександр Духнович не приймав целібату, проте свідомо вирішив присвятити своє життя служінню рідному народові, зокрема вихованню дітей та молоді. У 1847 році він став депутатом від Пряшівської єпархії у Пресбурзькому (Братиславському) сеймі. Через свої патріотичні погляди та активну діяльність у травні 1849 року будитель зазнав арешту. Згодом, у 1850 році, за його ініціативи постало «Литературноє заведеніє Пряшовськоє». У 1860-х роках продовженням цієї справи стало Товариство святого Івана Хрестителя, яке допомагало здобувати освіту дітям із бідних селянських родин. Прикметно, що у 1863 році у Словаччині з подібною просвітницькою метою було засновано «Матицю словацьку» (*Matica slovenská*).

Серед його літературного та педагогічного доробку варто виділити «Книжицю читальную для начинающих», яка побачила світ у 1847 році в Будині. Це був перший буквар, написаний близькою для народу мовою. Він мав великий успіх і перевидавався чотири рази. У 1851 році для учнів старших класів вийшов його підручник «Краткий землепис для молодих русинів». Тоді ж в альманахах на 1851 та 1852 роки було опубліковано ідилічну повість «Милен і Любиця». У цей період Духнович уклав збірку «Загадки і логогрифи» та написав п'єсу «Головний тарабанщик». Окремої уваги заслуговує його фундаментальна праця «Народная педагогія» – перша вища педагогіка в нашому регіоні, перевидана у 1888 році у Львові. Загалом його творчість була значно ширшою, проте особливої уваги привертають ті роботи, які присвячені темі дитячого виховання та молодіжної освіти.

Перш ніж ми перейдемо до оцінки сьогодення, необхідно зробити короткий екскурс в історію. Події, пов'язані з Другою світовою війною, звільненням у 1945 році та повоєнним устроєм, призвели до того, що у 1950-х роках на східній Словаччині, де проживали русини, було адміністративно впроваджено українську мову. Власне русинську мову було кодифіковано лише після великих суспільно-політичних змін 1989–1990 років. Цей процес став логічним наслідком падіння соціалістичного режиму, розпаду Чехословаччини та проголошення незалежності Словацької Республіки у 1993 році. Офіційне виголошення кодифікації русинської літературної мови в Словаччині відбулося 27 січня 1995 року в Братиславі.

Коли русинську мову було кодифіковано, держава юридично розділила наше населення на дві національності. Русинські активісти використали критику українізації, щоб відновити автентичну ідентичність і розбудувати власну систему освіти й культури. Як ідеологічну опору вони залучили спадщину наших визначних діячів, зокрема Олександра Духновича. Цей поділ на дві національності не став би таким фатальним, якби лідери обох таборів сіли за стіл переговорів і досягли згоди задля блага всієї національної меншини. Якщо звернутися до глибшої історії, то аж до 1950-х років у понад 250 селах на північному сході Словаччини, в яких проживали русини, функціонували народні або так звані «руські» школи. Але яка реальність сьогодні?

Скільки русинських та українських шкіл діє нині? Кожен, хто пов'язаний із освітою, знає сумну відповідь.

На жаль, сучасні реалії не підтверджують ані критики українізації, ані колишнього оптимізму русинських лідерів. Сьогодні національна освіта нашого населення практично зникла, а навчальний процес майже повністю перейшов на словацьку мову. Безумовно, знання державної мови є важливим для кожного громадянина, проте занепад рідної мови та невпинний процес асиміляції – це тривожний сигнал про втрату унікальної ідентичності, яка нависає над нашим етносом. Кожен, хто бодай трохи знайомий із життям та творчістю Олександра Духновича, мимоволі замислюється над зв'язком його епохи з нашою сучасністю. Чи був би наш видатний будитель задоволений таким станом справ сьогодні? Відповідь очевидна, адже все своє життя він поклав на те, щоб його народ прокинувся від національного сну і не розчинився в інонаціональному середовищі.

Йосиф ВООК

Частина учасників конференції.

Спільне коріння Верхньої Тиси

13 жовтня 2026 року в Словацькому національному музеї – Музеї української культури у Свиднику відбулася заключна конференція міжнародного проєкту *«За межами національностей. Етнографічні та культурні подібності між румунами, українцями та словаками в регіоні Верхньої Тиси» (EtnCultSim).* Захід представив результати транскордонної співпраці трьох музейних установ та дав змогу оцінити внесок проєкту в охорону, документування й сучасну презентацію культурної спадщини.

У реалізації проєкту співпрацювали Словацький національний музей – Музей української культури у Свиднику, Закарпатський музей народної архітектури та побуту в Ужгороді (Україна), який виступав головним партнером, а також Повітовий музей у Сату-Маре (Румунія). Проєкт реалізовувався в межах програми Interreg VI-A NEXT HUSKROUA 2021–2027.

Одним із найважливіших результатів проєкту для музею у Свиднику стало успішне завершення оцифрування великого масиву матеріалів, передусім історичних інформаційних джерел. Було оцифровано 36 000 хвилин записів на магнітофонних стрічках, 11 грамофонних платівок, 800 хвилин кінозаписів у форматі 16 мм, а також 13 360 фотонегативів і діапозитивів.

Ці цінні документи відображають життя жителів регіону, їхні традиції, музичну культуру, історичні події та побут в минулому. Їх оцифрування є важливим кроком у збереженні багатого інформаційного ресурсу та відкриває нові можливості для використання цих матеріалів у подальших наукових дослідженнях, підготовці виставок і реалізації освітніх програм.

Складовою частиною проєкту стала також модернізація технічного обладнання музею. Однак проєкт був спрямований не лише на технічні результати та оцифрування матеріалів. Важливе місце в ньому посідали міжнародна фахова співпраця, обмін досвідом і представлення культурних цінностей країн-партнерів. У межах проєкту відбулися фахові конференції та майстер-класи, а також було підготовлено ряд публікацій. Серед них – видання «Дерев'яні церкви, збережені перенесенням», яке висвітлює значення збереження, документування й охорони дерев'яних сакральних споруд як важливої складової культурної спадщини регіону.

СНМ – МУК у Свиднику висловив подяку партнерським установам, фахівцям та проєктним командам за співпрацю і спільні зусилля. Подяка також адресована програмі Interreg VI-A NEXT HUSKROUA 2021–2027, яка уможливила реалізацію кроків, спрямованих на охорону та популяризацію культурної спадщини в транскордонному регіоні.

Проєкт засвідчив, що культурна спадщина не знає кордонів, а її збереження є спільною відповідальністю та водночас можливістю для досягнення взаєморозуміння між народами.

Людмила РАЖИНА,
СНМ – МУК

Гармонія, що єднає серця: у Пряшеві стартувала ювілейна 60-та Музична осінь

Пряшів – третє за величиною місто Словаччини, яке славиться своїм насиченим спортивним, суспільним та культурним життям. Особливе місце в серцях жителів міста займають музичні події. Величезну популярність мають традиційні фестивалі: Пряшівська музична весна, яка цього року відсвяткувала свій 65-й ювілей, та Пряшівська музична осінь, що цими днями так само відзначає солідну ювілейну дату – 60 років із дня заснування.

Відкриваючи 7 жовтня 2026 олку концерт, приматор Пряшева Франтішек Ольга звернувся до присутніх із вітальним словом. Він, між іншим, сказав: *«Я щиро вітаю всіх артистів, які виступлять на концертах у залі ПКО. Особисто мене надзвичайно тішить, що в межах програми 3 листопада цього року відбудеться виступ Пряшівського молодіжного оркестру під керівництвом Маріана Чековського, де візьме участь велика кількість талановитих молодих музикантів».*

Програму першого вечора ювілейного фестивалю присвятили шедеврам світової оперної класики, об'єднаним вічною темою любові. Кохання на сцені постало перед глядачами у всій своїй багатогранності – через поезію, глибокі емоції та високу художню красу. Цей урочистий концерт став справжнім екскурсом у світ відомих арій та популярних пісень, які складають золотий репертуар видатних оперних виконавців світу.

Своєю майстерністю слухачів зачарували солісти опери Національного театру в Кошицях – Анета Голла та Марек Мохнач (колишній соліст ансамблю ПУЛЬС у Пряшеві). Через витончений спів вони зуміли передати любов у найрізноманітніших її проявах та відтінках. Марек Мохнач знову підтвердив свій тісний зв'язок із цим регіоном.

Музичний супровід вечора забезпечила відома піаністка Любов Ґундер, чий акомпанемент на фортепіано додавав виступам особливої глибини. Роль конферансьє виконала дружина співака Луція Мохнач – вона граційно та професійно презентувала номери, запрошуючи артистів до сольних виступів та незабутніх дуетів.

Це було щось неймовірне! Обидва виконавці продемонстрували найвищий рівень вокальної та акторської майстерності. Публіка залишала концертну залу піднесеною, натхненною та наповненою чистою художньою насолодою від зустрічі зі справжнім мистецтвом.

Ігор КРЕТА

Зменшення кількості жителів

Східна Словаччина (Пряшівський та Кошицький край) втрачає тисячі жителів через значний відлив молоді та старіння населення, хоча порівняно з рештою Словаччини завдяки вищому рівню народжуваності все ще зберігає дещо молодшу демографічну структуру. Точні статистичні дані Статистичного управління СР показують, як саме вимирає схід країни.

Скорочення населення в цифрах (порівняння 2018 і 2023 років)

Згідно з офіційними демографічними даними, за п'ять років обидва краї втратили десятки тисяч людей, тоді як Західна Словаччина (особливо Братиславський край) швидко зростала:

Кошицький край: зниження з 799 217 (2018) до 779 505 (2023) → скорочення на 19 712 жителів.

Пряшівський край: зниження з 823 826 (2018) до 808 090 (2023) → скорочення на 15 736 жителів.

Разом по Східній Словаччині: скорочення на понад 35 тисяч людей лише за п'ять років.

Феномен міграції: «Втеча» на захід

Найбільшою проблемою Східної Словаччини є не народжуваність, а від'ємне міграційне сальдо. Пряшівський край демонструє безперервну від'ємну міграцію (виїжджає більше людей, ніж приїжджає) щороку ще з 1996 року.

Більшість тих, хто виїжджає, – це люди віком від 18 до 35 років, які їдуть за роботою та освітою до Братислави (яка за той самий період зросла на 77 тисяч людей) або за кордон.

Старіння та демографічні ножиці

Хоча Східна Словаччина історично є наймолодшим регіоном, а Пряшівський край має найвищу частку дітей у Словацькій Республіці, тренд старіння не оминає і цей регіон.

Наприклад, крайовий центр Пряшів має індекс старіння 1,25. Це означає, що на 100 дітей (0–14 років) припадає вже 125 людей віком понад 65 років.

Прогноз до 2050 року: Демографічні дослідження прогнозують, що середній вік у Пряшівському краї зросте до 43,6 року, а в Кошицькому краї – до 45 років.

Східна Словаччина демонструє чітко виражений градієнт у напрямку із заходу на схід: що далі від Братислави, то більше людей живе за кордоном. Округи Східної Словаччини тримають загальнонаціональні рекорди за часткою жителів, чиє поточне місце проживання є за кордоном:

Округ Михалівці: 9,1% населення округу живе за кордоном.

Округ Левоча: 8,5% населення округу живе за кордоном.

Округ Снина: 8,4% населення округу живе за кордоном.

Високі показники демонструють також округи Стропків, Стара Любовня та Собранці.

Депопуляція найменших округів

Найкритичніша ситуація спостерігається в округах на північному сході та крайньому сході країни, які тривалий час втрачають населення і за історичними даними належать до найменших:

Меджилабірці: Найменший округ у всій Словаччині, де кількість населення скоротилася приблизно до 10 600 осіб (10 518). Перед подібною тенденцією швидкої депопуляції та старіння населення опинилися округи Собранці, Снина та Стропків. -мі-

«Оркестр свободи»: Кері-Лінн Вілсон і Пітер Ґелб у Варшаві. Фото: Facebook / Ukrainian Freedom Orchestra

Голос українських матерів на світовій сцені

У Великому театрі – Національній опері у Варшаві відбулася світова прем'єра документальної опери «Матері Херсона» (The Mothers of Kherson). Ця масштабна культурна подія, що пройшла 16 жовтня 2026 року, сколихнула європейську мистецьку спільноту та стала потужним художнім маніфестом проти війни й насильства. В основі твору – реальні, сповнені драматизму історії українських жінок, які вирушили у смертельно небезпечну подорож, щоб повернути своїх дітей, викрадених та депортованих російськими окупантами.

Реалізація цього масштабного та надважливого проєкту стала можливою передусім завдяки зусиллям двох ключових міжнародних діячів, які об'єднали світову оперну еліту навколо підтримки України:

Кері-Лінн Вілсон (Keri-Lynn Wilson) – видатна канадська диригентка українського походження, яка є авторкою ідеї, музичною керівницею та диригенткою вистави. Саме вона ініціювала створення цього художнього полотна, надихнувшись незламністю українських жінок, та особисто диригувала оркестром під час прем'єрних показів у Варшаві.

Пітер Ґелб (Peter Gelb) – генеральний директор нью-йоркської Метрополітен-опера. Завдяки його безкомпромісній проукраїнській позиції та міжнародному авторитету, опера «Матері Херсона» отримала статус офіційної копродукції з Метрополітен-опера. Ґелб забезпечив проєкту потужну організаційну, фінансову та інформаційну підтримку на найвищому світовому рівні.

Музику до цього монументального твору написав відомий український композитор Максим Коломієць, а автором лібрето став американський драматург Джордж Брант. Спільними зусиллями міжнародна команда трансформувала живий біль та реальну хроніку війни у високе мистецтво, яке не залишає байдужим жодного глядача.

Прем'єра викликала широкий резонанс в польських засобах масової інформації.

Варшавська прем'єра стала лише першим кроком для опери «Матері Херсона». Завдяки підтримці Пітера Ґелба та Кері-Лінн Вілсон, цей твір почують глядачі по обидва боки Атлантики, нагадуючи світу про злочини проти українських дітей та силу материнської любові, яка здатна долати будь-які кордони й мінні поля.

За матеріалами преси.

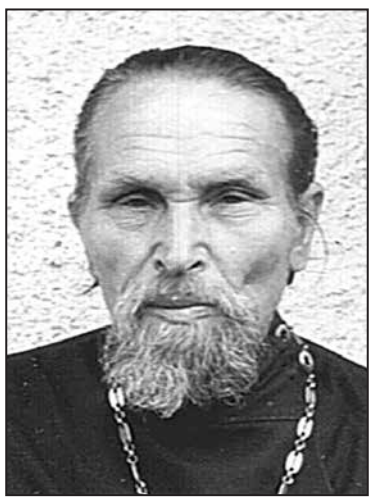
-р-

Ігумен Ігнатій – слуга Божий

Наближається 24 жовтня – день, коли п'ятдесят років тому віддав свою душу Господу Його вірний слуга ігумен Ігнатій, який був великим страдником, часто принижуваним і висміяним за свої переконання та відданість святому Православ'ю.

Його постійно переслідувала державна безпека, контролювали державні та партійні органи, він неодноразово стояв перед ними біля ганебного стовпа, але не зрадив свої переконання та вірність Ісусу Христу і Православній Церкві, яку він так ревно відроджував у 20-х роках минулого століття на Земплині, Шариші чи Маковиці. У кожному селі, де йому вдавалося відродити Православ'я, він ставив на молитовну згадку святий дерев'яний хрест. Один із них зберігся в селі Тибава Собранецького округу. Там уже встановлено новий хрест, який забезпечили родини Василя Чопака з Ублі та Петра Чокини з Кошиць, освячений високопреосвященнішим Юрієм, архієпископом Кошицьким і Михалівським. Оригінальний хрест спочатку був перенесений на місце його святого упокоєння Горб в Улицькому Кривому, а сьогодні він знаходиться в храмі села Грабське Бардіївського округу, яке офіційно було його першою парафією, за що висловлюється вдячність всечесному отцю Петрові Савчаку.

Кожного року 19 серпня, на свято Преображення Господнього, у святій літургії бере участь велика кількість православних вірян, переконаних у святості преподобного отця Ігнатія. Вони збираються, щоб разом помолитися за спасіння своїх душ і попросити отця Ігнатія в молитвах заступитися за них перед Ісусом Христом та Пресвятою Богородицею. Так було і цього року, що свідчить про перетворення цього місця на паломницький центр. Коли незадовго до своєї кончини, після святої сповіді перед духовними отцями Петром Цупером та Михаїлом Грустичем, які переживали за подальшу долю гори Горб, він сказав їм не боятися, бо це місце прославиться Божою благодаттю. Лише про одне він шкодував – що не встиг викопати власну могилу і не залишив після себе наступника. За кілька днів, у неділю вранці 24 жовтня 1976 року, отець Ігнатій на очах у своєї сестри, племінниці та лікарняного персоналу востаннє чудесним чином завдяки Божій силі підвівся біля лікарняного ліжка, наче стовп, помолився, прочитав чернече правило, з усіма попрощався, ліг на ліжко, тихо заплющив очі та віддав свою душу Господу. У той самий час його зять Василь Кусин пішов перевірити, чи все гаразд біля його каплиці на Горбі, і помітив, що на хресті вежі сидів білий голуб, який злетів вертикально в небо. Тоді він не замислювався над значенням цього знамення, як і ми досі не можемо його збагнути, але знаємо лише одне: коли він повертався додому повз сільський уряд, назустріч йому вийшла працівниця і повідомила, що його зять, отець Ігнатій, помер у снинській лікарні.

Розмірковуючи про життя преподобного отця ігумена Ігнатія та про бажання багатьох православних вірян бачити його канонізованим, мені спадають на думку слова владики Ростислава, які він висловив у своїй проповіді до вірян під час свята Преображення Господнього на святій горі Горб в Улицькому Кривому 19 серпня 2013 року: «Хтось запитав мене вчора, чи вважаю я отця Ігнатія святим. Скажу лише одне: у житіях святих ми можемо прочитати про деяких святих, які й половини не зробили, не вистраждали та не пережили з того, що зробив, вистраждав і пережив отець Ігнатій. Звичайно, є й такі, що, можливо, в тисячу разів більше пережили й вистраждали, ніж отець Ігнатій. Критерії Господа Бога і Його міра того, скільки людина має зробити, пережити та вистраждати, щоб стати святою – це не наші критерії, це не наша логіка, щоб ми могли збагнути, скільки Господь Бог дав цій людині благословення та благодаті. Правда полягає в тому, що отець Ігнатій зміг примножити Боже благословення та благодать у найважчі часи, у часи переслідувань за Ісуса Христа і Православну Церкву». (Книга «Ігумен Ігнатій – слуга Божий», стор. 84–86).

Далі владика Ростислав згадав, як отець Ігнатій вилікував своїми молитвами до Господа Бога одну жінку в його рідному селі Паригузівці. Тут варто зауважити, що таких зцілень були десятки, а то й сотні. До нього приходили люди різного віросповідання, а також державні та церковні діячі у нічний час, щоб ніхто не бачив, – їм він таємно хрестив дітей, а також молився за їхнє одужання. І тут я згадую свою маму, яка в 1957 році важко захворіла і два місяці перебувала в лікарні, ймовірно, через якесь легеневе захворювання. Якщо уявити, на якому рівні тоді була наша медицина, то наші побоювання за маму були величезними. Але отець Ігнатій нас заспокоював: «Не бійтеся, мама одужає, тільки потрібно багато молитися, як і я молюся за її зцілення». Господь Бог вислухав його, мама одужала і дожила до благословенних 92 років. Іншим свідком є й нині жива 102-річна Юлія Чопакова (у дівоцтві Леґданова) зі Збоя (народилася 27 серпня 1924 року), яка також сильно захворіла, і лікарі не сподівалися на її одужання, але вона ходила до отця Ігнатія, вони разом молилися, і Господь Бог так само вислухав їхні молитви. І подібних прикладів безліч. Однак отець Ігнатій не був жодного обліку, люди відходять у вічність, а тих, хто його добре знав, залишилося вже дуже мало.

Тому перед нами постає питання: чи не варто нам разом спробувати відшукати свідків отця Ігнатія? Чи не повинні до цього долучитися й духовні отці, які найкраще знають своїх вірян, щоб збирати свідчення про святість преподобного отця Ігнатія? Чи не мала б гора Горб стати паломницьким місцем для всієї нашої Церкви, а не лише для Снинського архідеканату? Отця Ігнатія дуже засмучувало, що він не залишив на Горбі після себе послідовників-монахів. Адже там підготовлені чудові умови для їхнього життя та турботи про священну гору Горб. Якщо ми не маємо власних монахів, я вважаю, що наша Церква могла б звернутися по допомогу до сусідніх сестринських Церков, щоб здійснилося останнє бажання отця Ігнатія.

Отець Ігнатій у кожній церковній громаді, де б він не з'являвся, діяв не лише як священнослужитель, а й як великий місіонер. Його катехізація мала величезне значення для Православної Церкви. Він сміливо проповідував правду Христового Євангелія. Терпіння, з яким він зносив кривди, лихослів'я, осуд, приниження та страждання, дивувало багатьох. Але отець Ігнатій, думаючи про Ісуса Христа, ні на що не зважав, а лише молився за людей, які завдавали йому страждань, і благав Всемогутнього Бога: «Отче, прости їм, бо не знають, що роблять!» Зі смиренням він звертався до Ісуса Христа: «Господи, Ісусе Христе, Сину Божий, помилуй мя грішного!»

ПаедДр. Петро БЕҐЕНІ.

Анастасія Сердула

У п'ятницю, 16 жовтня 2026 року, у Пряшеві відійшла у вічність Анастасія Сердула – багаторічна методистка української мови Дослідного інституту педагогіки в Пряшеві.

Анастасія Сердула народилася 25 березня 1935 року в селі Збудська Біла на Лабірщині. Вона присвятила своє життя збереженню та розвитку рідного слова, ставши авторкою підручника «Українська мова для 7 класу основної школи з українською мовою навчання та з вивченням української мови» (Словацьке педагогічне видавництво –Відділ української літератури в Пряшеві, 1991).

Світла пам'ять про неї назавжди залишиться в серцях її колег та всієї української громади Словаччини.

Вічная їй пам'ять! -мі-

Оновлений музей відвідали вже понад 11 тисяч людей

Музей модерного мистецтва Енді Варгола в Меджилабірцях після реконструкції б'є рекорди. Лише за місяць з моменту свого повторного відкриття 4 вересня 2026 р. він залучив до своїх залів понад 11 300 відвідувачів зі Словаччини та з-за кордону.

Повторне відкриття Музею модерного мистецтва Енді Варгола (MMUAW) стало однією з головних культурних подій року в Пряшівському краї. До залів цієї крайової культурної установи, яка протягом останніх трьох років проходила комплексну модернізацію вартістю 15,9 мільйона євро за фінансової підтримки Пряшівського самоврядного краю (PSK), держави та єврофондів, лише в перші вихідні після відкриття завітало понад 4 тисячі відвідувачів.

Щоденна середня кількість відвідувачів сягнула 380 осіб. Серед них були гості з Великобританії, Німеччини, Чехії, Швейцарії.

Величезний інтерес до експозицій всесвітньо відомого митця спостерігався і в освітній сфері. Лекційні програми для шкіл на багато дат були повністю заповнені, а групи приїжджали до Меджилабірців з усієї Словаччини та сусідньої Польщі. З моменту відкриття музей провів загалом 73 лекційні програми та 10 воркшопів.

Новий інтер'єр оснащений проекційними ефектами та інтерактивними авторськими роботами, віртуальною та змішаною реальністю, LED-екранами, світловими та звуковими панелями, відеостінами та цифровим шовкотрафаретним друком. Привабливим елементом є також анімовані фотографії, які знайомлять відвідувачів з історіями, пов'язаними з особистістю Енді Варгола та його творчістю. Музей водночас пропонує освітні простори та майстерні, розширені галерейні та експозиційні площі. Частиною експозиції є «Factory» (Фабрика) – окрема виставкова зона, яка інтерпретує феномен нью-йоркської Фабрики Варгола як місця перетину візуального мистецтва, кіно, фотографії, музики та соціальної культури. Відвідувачі також можуть оглянути новий сталевий фасад та відвідати доступну для прогулянок зелену покрівлю з амфітеатром. Цікавим технологічним елементом є роботизовані мобільні бокси Brillo, які допомагають спрямовувати рух відвідувачів музею.

Після повторного відкриття Музей модерного мистецтва Енді Варгола перетворився на сучасний цілорічний культурно-освітній центр. Музей можуть відвідати близько тисячі відвідувачів на день. Окрім постійної експозиції, що налічує близько 400 робіт Енді Варгола та розповідає зокрема про його родинне коріння в Миковій, він пропонує ще 120 робіт авторів поп-арту та стріт-арту. Нову концепцію доповнюють інтерактивні програми для шкіл та широкої публіки, мультимедійні формати, творчі майстерні, дискусії, концерти та кінопокази, а також співпраця із закордонними музеями, галереями та культурними інституціями. Таким чином, відвідувачі можуть пізнавати Енді Варгола не лише через його культові роботи, а й через історію його життя, сімейне походження та особисту спадщину.

Відділ комунікацій ПСК.

Сторінки минулого (166)

ГЕРМАНІВЦІ – HERMANOVCE (окр. Пряшів)

Село Германівці було засноване на базі німецького (закупного/шолтиського) права. Осадчим (локатором) і першим спадковим шолтисом громади став німецький колоніст Герман, на честь якого поселення й отримало назву. З часом німецькі переселенці – зокрема перші лісоруби та корчувальники, від яких походять такі відомі в селі роди, як *Ґрейтак (Grejták)* та *Легман (Lehman)*, – повністю асимілювалися серед місцевого населення.

Перша письмова згадка датується 1320 роком, коли село згадується в документах як *villa Hermani* в межах розлогого маєтку Свинья (Svinia). Цим же періодом датується і закладення фундаменту місцевого римо-католицького костелу Святої Єлизавети Угорської.

Унікальною особливістю села було те, що протягом багатьох століть воно було розділене місцевим потоком Германка на дві незалежні адміністративні одиниці: Великі / Нижні Германівці (пізніше відомі як *Станкай-Германівці / Sztankay-Hermány*) – виникли внаслідок шляхетської колонізації та належали роду Станкай (Sztankay).

Вишні / Верхні Германівці (пізніше відомі як *Шемшей-Германівці / Semsey-Hermány*) – розвивалися на основі шолтиського права під володінням роду Шемшей (Semsey).

Обидві частини мали власних шолтисів та власні цвинтарі. Єдиним спільним інституційним центром для обох громад залишався парафіяльний костел. Остаточне об'єднання обох частин в одне цілісне село відбулося лише у XVIII столітті.

Після періоду Реформації, коли село у XVII столітті тимчасово перебувало під управлінням євангеликів, у Германівцях відбулася рекатолизація. Головну роль у житті громади перейняв шляхетський рід Печі (Péchy), який збудував тут розкішний бароково-класицистичний каштель (палац), відомий як *Péchy Castle*.

У 1828 році в селі налічувалося 88 будинків і 656 жителів. Населення займалося переважно сільським господарством, скотарством, вівчарством, виготовленням полотна та випалюванням дьогтю.

Хоча Германівці історично формувалися як традиційно римо-католицьке село, воно мало документально підтверджені зв'язки з греко-католицькою церквою та руським населенням.

Присутність вірян східного обряду безпосередньо в Германівцях ясно фіксує Шематизм Пряшівської греко-католицької єпархії 1844 року (*Eparchia Presoviensis*), виданий за правління єпископа Йосифа Ґаґанця.

На той час в Германівцях було 11 вірян церкви східного обряду. В церкві-матері, яка знаходилась в Ренчишові, відправи йшли на церковнослов'янській мові і на той час адміністратором приходу був Петро Мраз.

Офіційні церковні шематизми здійснювали суворий «облік душ» (*Animae*), фіксуючи кожну родину східного обряду, яка проживала в латинському оточенні.

Ці віряни церкви східного обряду не були випадковими переселенцями здалека. Вони походили з сусіднього руського села Ренчишова, розташованого всього за кілька кілометрів через гірський масив Бахурень.

Австрійський історик Герман Ігнац Бідерман у своїх дослідженнях про угорських русинів (1862) підтверджує, що етноконфесійні межі на Шариші не були ізольованими, а віряни східної церкви мали в Германівцях своє постійне, інтегроване й документально підтверджене місце.

У другій половині XX та на початку XXI століття Германівці продемонстрували швидке демографічне зростання. Якщо у 1869 році тут проживало менш ніж 700 осіб, то сьогодні чисельність населення громади наближається до 1 700 жителів, що робить село важливим та динамічним центром Шариського регіону.

Мадярські статистики 1880, 1890, 1900 і 1910 років засвідчують швидке спливання місцевих русинів з мажоритарним населенням і лише початком XX ст. зареєстроване незначне зростання вірян церкви східного обряду: 1880 – 729 жит., 655 слов., 11 мад., 28 нім., 11 інш., 24 немовл., 690 р.-кат., 6 гр.-кат., 1890 – 655 жит., 625 р.-кат., 5 гр.-кат., 1900 – 633 жит., 599 р.-кат., 19 гр.-кат., 1910 – 668 жит., 537 р.-кат., 20 гр.-кат.

Станом на 2021 рік Германівці мали 1 658 жителів, абсолютна більшість з них словацької національності – 1 559, 1 479 римо-католиків і 18 греко-католиків. -мі-

НАСЛІДКИ СПЕКИ СТОЛІТТЯ

Екстремальне літо з рекордною спекою та тривалою відсутністю дощів завдало нищівного удару по водних ресурсах Східної Словаччини та сусіднього Закарпаття. Гідрологічна посуха, що триває в деяких районах уже понад 180 днів, змусила обміліти стратегічні водойми та річки.

Через аномальне випаровування рівень води в басейнах річок Горнад, Бодва, Латориця та Уж упав значно нижче критичних лімітів маловоддя. Ситуація по обидва боки Карпат виглядає загрозливо.

Велика Домаша залишається в епіцентрі катастрофи. Через спеку водойма заповнена лише на 25%, а вода відступила від берегів курортів Добра та Вальків на десятки метрів, перетворивши пляжі на потріскане мулисте дно.

Старина: Найбільше питне водосховище країни, що забезпечує понад 600 тисяч жителів сходу, відчуває сильний тиск через падіння притоку з річок на 20%. Подібне критичне обміління фіксують і на Ружині.

Земплинська Ширава залишається повноводним оазисом завдяки стабільному живленню з річки Лаборець. Проте на навколишній Земплинській низовині триває екстремальна посуха, що нищить урожаї через застарілу меліоративну систему.

Закарпаття (Україна): Гідрометцентр оголосив найвищий (коричневий) рівень небезпеки. Водність річок басейну Тиси становить лише 25% від норми. Окрім спеки, екологи звинувачують масове вирубування карпатських лісів, через яке гори втратили здатність акумулювати вологу. Через це обмежено промисловий забір води для понад 30 підприємств.

Через реальну загрозу дефіциту води для Кошиць та Пряшева, у вересні 2026 року прем'єр-міністр Роберт Фіцо офіційно оголосив про оновлення планів будівництва водосховища Тихий Потік на річці Ториса. Цей мегапроєкт вартістю близько чверть мільярда євро, розроблений ще за часів соціалізму, передбачає створення штучного моря площею 115 гектарів із 61-метровою насипною греблею, яка здатна утримувати 24,5 мільйона кубометрів води.

Аргументи «ЗА» (Позиція влади та гідрологів):

Стратегічна безпека: Східна Словаччина не може залежати лише від однієї великої питної артерії – Старини. Нове водосховище стане надійним дублюючим джерелом питної води для регіону на наступні десятиліття.

Стабілізація притоку: Гребля допоможе ефективно регулювати приток річки Ториса, рятуючи від паводків навесні та підтримуючи рівень води під час літніх засух.

Аргументи «ПРОТИ» (Позиція екологів та місцевих громад):

Руйнування екосистеми: Проєкт зачіпає природоохоронні зони. Будівництво греблі знищить унікальні природні біотопи та назавжди змінить ландшафт регіону.

Екологи на чолі з Михалом Кравчиком ще у 1990-х роках протиставили мегапроєкту концепцію малих водних затримань. Замість однієї гігантської греблі вони пропонують будувати сотні малих загат, відновлювати ліси та утримувати воду.

Спротив громад: Жителі села Тихий Потік та навколишніх поселень виступають категорично проти штучного затоплення територій і перетворення гірської долини на промисловий об'єкт.

Кліматичні зміни змушують Карпати висихати швидше, ніж очікувалося. Пошук балансу між радикальними гідротехнічними мегапроєктами та природними методами утримання води визначить, яким буде екологічне майбутнє цього транскордонного регіону. -р-

Демографічний перелом

Атлас ромського населення зазначає зростання ромського населення в багатьох селах Пряшівського краю, в тому числі в тих, де історично проживали русини-українці. Сьогодні в цих селах їх частка становить від 20% до понад 50% через відтік молоді та вищу народжуваність у ромських родинах.

Офіційно ромами записуються лише 3%–8% жителів (обирають словацьку, іноді русинську національність). Реально ж у багатьох селах роми становлять половину або більшість (50%–70%) населення. Саме ромські діти рятують малокомплектні школи в селах. -мі-

NOVE ŽYTŤA Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00177725. Ročník 76. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk, novez@centrum.sk. Náklad: 400 ks. Ročné predplatné 12,50 €. Štvrtročné predplatné 3,125 €. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P.O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Sadzba: QINET, Tlač: Grafotlač Prešov s.r.o. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

KULT MINOR FOND NA PODPORU KULTÚRY NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

НОВЕ ЖИТТЯ Видає Союз русинів-українців СР. Рік видання 76. Головний редактор Мирослав Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.